

Maaelu Arengu Euroopa
Põllumajandusfond:
Euroopa investeeringud
maapiirkondadesse

Eesti Maaelu Arengukava 2007-2013 neljanda telje „Leader“ projektitaotluste rakendamistulemuste analüüs seisuga 30.06.2010.a.

Teostaja:

**Eesti maaelu arengukava 2007-2013 1., 3. ja
4. telje püsihindaja**

Maamajanduse uuringute ja analüüsi osakond

Majandus- ja sotsiaalinstituut

Eesti Maaülikool

Tartu 2010

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	3
ANALÜÜSI MÕISTED JA METOODIKA	5
1. PROJEKTITOETUSE TAOTLUSTE ESITAJAD JA TOETUSE SAAJAD.....	6
2. INVESTEERINGUD PROJEKTITOETUSE SAAJATEL	13
3. MÄÄRATUD PROJEKTITOETUSE SUURUS JA JAGUNEMINE.....	19
4. MEETME SIHTTASEMETE EELDATAV TÄITUMINE.....	22
5. PROJEKTITOETUSE SAAJATE INVESTEERINGUTOETUSTE KOGEMUSED MAK TEISTEST TELGEDEST	25
KOKKUVÕTE.....	26

SISSEJUHATUS

Leader on Euroopa Liidu algatatud programm maaelu arengu ja kohaliku initsiatiivi toetuseks. Eesti alustas Leader programmi põhimõtete rakendamist RAK meetme 3.6 Kohalikul initsiatiivil põhinevate arendusprojektide elluviimine – Leader kaudu. Taotlusvoor oli avatud 2006. aasta sügise alguses, mil Leader meetme raames taotles toetust 24 kohalikku tegevusgruppi, hõlmates 181 omavalitsusüksust ning ligi 93% kogu maapiirkonnast. RAK meetme 3.6 tegevustes osalemine andis kohalikele tegevusgruppidele võimaluse koostada oma piirkondlik maaelu arengustrateegia, et taotleda rahalisi vahendeid MAK programmist selle rakendamiseks. Sama programmi raames kolm tegevusgruppi teostasid lisaks oma arengustrateegia täiendamisele ka väikeses mahus projekte. MAK programmiperioodi alguses loodi juba eksisteerivale 24 tegevusgrupile lisaks kaks uut tegevusgruppi.

Leader meetme üldeesmärgiks on kohaliku algatuse edendamine, põllumajanduse ja metsanduse konkurentsivõime, keskkonna ja paikkonna ning eriti maapiirkonna elukvaliteedi parandamine ja majandustegevuse mitmekesistamine läbi maapiirkonna sisemiste arenguvõimaluste parema kasutamise.

Leader meetme rakendamine koosneb kahest osast – Leader tegevusgruppide arendamine ja Leader tegevusgruppide strateegiate rakendamine.

Käesolev rakendusuuring puudutab vaid strateegiate rakendamise uuringut ehk projektitaotluste põhjalikku analüüsi.

MAK perioodil projektitaotlusi võtavad vastu Leader tegevusgruppid alates 2009. aasta algusest.

Skeem on järgmine:

- 1) Leader tegevusgrupp kuulutab välja strateegia rakendamise meetmete või meetme taotlusvooru;
- 2) Leader tegevusgrupi tegevuspiirkonda kuuluvad kohalikud omavalitused, tegevuspiirkonnas tegutsevad ettevõtjad ja mittetulunduslikud ühendused esitavad taotlused kohalikule tegevusgrupile;
- 3) Leader tegevusgrupp kontrollib ja hindab taotlusi ning strateegia rakendamist kõige enam mõjutavad projektid kiidetakse heaks (eelarve piires), mis annab ühtlasi õiguse taotluse esitamiseks Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Ametile (edaspidi PRIA);
- 4) PRIA kontrollib heakskiidetud taotlused ja annab omapoolse otsuse, millele tuginedes on projekti teostajal kindlus projekti nõuetekohaseks elluviimiseks.

Käesolevas rakendusanalüüsis on fookusesse võetud taotlused, mis on esitatud PRIA-sse.

Antud rakendusanalüüs on teine püsihindaja poolt koostatud ja Leader rakendamist hindav dokument.

Esimene dokument oli 2010. aasta esimesel poolel valminud „Eesti maaelu arengukava 2007–2013 1., 3. ja 4. telje püsihindamise 2009. aasta aruanne“. Tegemist on dokumendiga, mis sisaldab muuhulgas Leader rakendustulemuste kokkuvõtet.

Käesoleva rakendusanalüüsi eesmärgid on järgmised:

- 1) hinnata projektitaotluste mõju meetme sihttasemetel täitumisele;
- 2) uurida toetuse saajate kogemusi teistest MAK programmi telgedest toetuse saamisel;
- 3) analüüsida erinevate juriidiliste ja tegevusvormide aktiivsust Leader programmis maakondade ja tegevusgruppide lõikes;
- 4) hinnata planeeritavate investeeringute jaotust.

Käesoleva rakendusanalüüsi koostasid 2010. aasta III kvartalis EMÜ majandus- ja sotsiaalinstituudi maamajanduse uuringute ja analüüsi osakonna täiendav ekspert Sirje Simmo ning töötaja Toomas Kangur.

ANALÜÜSI MÕISTED JA METOODIKA

Käesolevas analüüsis kasutatakse järgmiseid lühendeid:

RAK – Riiklik arengukava 2004–2006;

MAK – Eesti maaelu arengukava 2007–2013;

PRIA – Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet;

FIE – füüsilisest isikust ettevõtja;

AS – aktsiaselts;

OÜ – osühing;

MTÜ- mittetulundusühing;

SA – sihtasutus;

KOV – kohalik omavalitsus;

TÜ – tulundusühistu;

UÜ- usaldusühing.

Analüüsil kasutatavad spetsiifilised jaotused, sh loendamine, koondamine ja üldistamine on täpsemalt selgitatud iga analüüsitava teema kirjelduses.

Põhiliselt kasutatakse järgmiseid grupeerimise aluseid:

- Leader tegevusgruppide lõikes;
- tegevusala põhjal;
- investeringute lõikes;
- maakondade järgi.

Analüüs viidi läbi kabinetuuringuna, kuna täiendavat küsitlust ettevõtjate algandmete täiendamiseks ei teostatud.

1. PROJEKTITOETUSE TAOTLUSTE ESITAJAD JA TOETUSE SAAJAD

Kokku on seisuga 30.06.2010 esitatud PRIA-sse 2402 projektitoetuse taotlust, millest heakskiidu on saanud 1565 taotlust (tabel 1). Mitterahastatavaid taotlusi on 51 ja menetlemata taotlusi 786. Leader tegevusgruppide poolt heakskiidetud taotlustest oli kõige rohkem mittetulunduslike ühenduste taotlusi, moodustades 74% kogu taotluste arvust. Neist omakorda 92% ehk 1637 taotlust kuulus MTÜ-le.

Tabel 1. Taotlemine, määramine ja maksmine tegevusvormide lõikes

	PRIA poolt vastuvõetud taotluste arv	PRIA poolt vastuvõetud taotluste summa, mln krooni	PRIA poolt heakskiidetud taotluste arv	PRIA poolt määratud toetuse summa, mln krooni	PRIA poolt väljamakstud taotluste arv	PRIA poolt väljamakstud toetuse summa, mln krooni
AS	10	2,6	7	2,4	2	0,5
FIE	68	9,0	36	5,5	17	1,1
OÜ	322	74,7	178	42,9	61	9,5
Muu (TÜ, UÜ)	2	0,3	2	0,3		
Ettevõtjad kokku	402	86,6	223	51,1	80	11,1
MTÜ	1637	251,6	1107	174,8	403	45,7
SA	114	19,6	71	12,8	25	3,7
Seltsing	27	1,4	19	0,9	7	0,2
Mittetulunduslike ühendused kokku	1778	272,6	1197	188,5	435	49,6
KOV	222	33,7	145	24,4	52	7,0
KOKKU	2402	392,9	1565	264,0	567	67,7

Kõige vähem on esindatud kohalike omavalitsuste taotlusi – 222, mis moodustab kogu taotluste arvust 9%. Ettevõtjate taotlusi oli 402, neist enamus (80%) kuulus osahingutele (322). Ettevõtjate taotlused moodustasid kogu taotluste arvust 17%.

Taotletud toetuse summa seisukohalt vaadatuna on mittetulunduslik sektor esindatud suuremas mahus, mis on otseselt seotud ka taotluste arvuga. Mittetulunduslike ühenduste taotletud toetuse summa moodustab kogu taotletud toetuse mahust 272,6 mln krooniga 69%. Ettevõtjate taotletav toetus moodustab 22% (86,6 mln) ja KOV-ide taotletud toetus 9% (33,7 mln) kogu taotletava toetuse mahust.

Vaadeldes keskmist taotletava toetuse summat, siis see on kõige kõrgem ettevõtjatel - 0,2 mln krooni. Mittetulunduslikel ühendustel ja kohalikel omavalitsustel on keskmiseks taotletavaks toetuse summaks 0,15 mln krooni.

PRIA poolt heakskiidetud taotluste osatähtsus käesoleva meetme puhul ei näita olukorda, kus vahe taotlemise ja määramise vahel moodustaks mittemääratud taotlused. Esitatud taotluste ja määratud taotluste vahe puhul on tegemist taotluste hulgaga, mis seisuga 30.06.2010. a on suures osas PRIA poolt menetlemata. Antud analüüsis on selleks hulgaks 33% kogu taotluste arvust.

Seisuga 30.06.2010. a on väljamakstud taotlusi kokku 567, mis moodustab kogu määratud taotluste arvust 36%. Määratud taotluste arvu ja väljamakstud taotluste arvu võrdlemisel saame väita, et investeringuid teostatakse mõnevõrra madala aktiivsusega. Ettevõtjatest (80) ja kohalikest omavalitsustest (52), kellele on toetus määratud, on investeringuid teostanud 35,8%. Mittetulundusühingud on arvuliselt (435) veidi edukamad olnud, sest 36,3% mittetulunduslikest ühendustest, kellele on toetus määratud, on oma investeringute elluviimist alustanud või selle teostanud. Rahaliselt on kõige edukamad investeringute elluviijad kohalikud omavalitsused, kes on määratud toetuse mahust väljamaksena saanud 28% (7,0 mln krooni). Mittetulunduslikel ühendustel on selleks tulemuseks 26% (188 mln krooni) ja ettevõtjatel 21% (11,1 mln krooni).

Analüüsi tulemusena järeldame, et Leader projektitoetused on suunatud eeskätt mittetulunduslikule sektorile (sh MTÜ-d, SA-d ja seltsingud), sest taotluste arvult moodustab ettevõtlussektor 17% kogu projektitaotluste arvust ja taotletud toetuse mahult on ettevõtlussektoril kasutada 22% kogu taotletud projektitoetustest.

Lisaks leiame, et väljamaksete tegemine PRIA poolt ehk investeringute elluviimise aktiivsus ei sõltu juriidilisest vormist.

Järgnevalt anname ülevaate PRIA-le esitatud projektitaotluste põhjal, mis piirkonnad ja millised juriidilised vormid on olnud kõige edukamad.

Tabelis 2 ja 3 on ülevaatlikkuse saamise seisukohalt tulemused esitatud järgmistes gruppides:

- a) ettevõtjad, kuhu kuuluvad füüsilisest isikust ettevõtjad, aktsiaseltsid, osühingud, tulundusühistu ja usaldusühing;
- b) mittetulunduslikud ühendused, kuhu on koondatud MTÜ-d, SA-d ja seltsingud;
- c) KOV – kohalikud omavalitsused.

Maakonna valikul on lähtunud projekti rakendamise piirkonnast. Juhul, kui projekti rakendamise piirkond puudutab mitut maakonda, siis on aluseks võetud taotleja juriidiline asukoht.

Taotlejate hulgas on kõige enam ettevõtjaid, kes on oma rakenduspiirkonnaks märkinud Lääne-Virumaa (54 ettevõtjate taotlust, tabel 2). Järgnevad Tartumaa (45 taotlust) ja Pärnumaa (44 taotlust). Mittetulunduslike ühenduste taotlusi on arvukamalt samuti Lääne-Virumaal (213 taotlust), millele järgnevad Harjumaa (199 taotlust) ja Järvamaa (153 taotlust). Kohalikud omavalitsused on olnud kõige aktiivsemad taotlejad Lääne-Virumaal (31 taotlust), Valgamaal (21 taotlust) ja Raplamaal (20 taotlust). Arvukuselt on kõige enam taotlusi kokku Lääne-Virumaal (298 taotlust), millele järgnevad Harjumaa 232 taotluse ning Tartumaa ja Järvamaa 198 taotlusega.

Tabel 2. Taotluste arv juriidiliste gruppide ja maakondade lõikes

Maakond	Ettevõtjad	Mittetulunduslikud ühendused	KOV-d	KOKKU
Harjumaa	19	199	14	232
Hiiumaa	14	92	13	119
Ida-Virumaa	21	103	15	139
Jõgevamaa	21	87	16	124
Järvamaa	27	153	18	198
Läänemaa	8	94	7	109
Lääne-Virumaa	54	213	31	298
Põlvamaa	24	120	17	161
Pärnumaa	44	75	2	121
Raplamaa	32	93	20	145
Saaremaa	13	85	6	104
Tartumaa	45	137	16	198
Valgamaa	28	81	21	130
Viljandimaa	33	118	18	169
Võrumaa	19	128	8	155
KOKKU	402	1778	222	2402

Projektide rakendamise piirkondade järgi saame välja tuua järgmised viis edukamat piirkonda:

- 1) Lääne–Virumaa, taotluste arvult kõige kõrgem. Sealhulgas on tegemist piirkonnaga, kus on kõige kõrgem ettevõtjate taotluste, mittetulunduslike ühenduste ja kohalike omavalitsuste taotluste arv;
- 2) Harjumaa, väärikas teine koht taotluste koguarvult, millele lisandub teine koht mittetulunduslike ühenduste taotluste arvu poolest;
- 3) Tartumaa, kus oli 198 taotlust kokku, kusjuures ettevõtjate taotluste arvult oli Lääne-Virumaale järgnev maakond;
- 4) Järvamaal oli taotlusi sama palju kui Tartumaal, samas mittetulunduslike ühenduste taotluste arvult oli Eesti seisukohast vaadatuna kolmandal kohal;
- 5) Viljandimaa – taotluste arv 169.

Antud juhul märkame teatud seost maakondade elanike arvuga, mis on saadud seisuga 01.01.2009. a Eesti Statistikaameti andmetele tuginedes. Rahvaarv on koondatud maakonna valdade rahvaarvu alusel.

Järgnevalt on toodud välja kuue suurema rahvaarvuga maakondade nimekiri:

- 1) Harjumaa vallad – 87 699;
- 2) Lääne-Virumaa vallad – 46 893;
- 3) Pärnumaa vallad – 40 446;
- 4) Tartumaa vallad – 39 902;
- 5) Raplamaa – 36 678;
- 6) Viljandimaa – 33 105.

Kuuest maakonnast neli kattub aktiivsete projektitaotluste piirkondadega.

Tabel 3. Taotletud toetuse summa juriidiliste gruppide ja maakondade lõikes, mln krooni

Maakond	Ettevõtjad	Osatähtsus kogu toetusest, %	Mittetulunduslikud ühendused	Osatähtsus kogu toetusest, %	KOV-d	Osatähtsus kogu toetusest, %	Kokku
Harjumaa	2,8	9	25,7	85	1,8	6	30,3
Hiiumaa	0,6	4	11,5	82	1,9	14	14,0
Ida-Virumaa	4,8	16	22,8	78	1,8	6	29,4
Jõgevamaa	5,1	24	14,2	68	1,7	8	21,0
Järvamaa	4,9	18	20,2	75	2,0	7	27,1
Läänemaa	1,8	9	17,1	88	0,6	3	19,5
Lääne-Virumaa	10,4	21	34,6	71	4,0	8	49,0
Põlvamaa	3,5	15	16,1	72	2,8	13	22,4
Pärnumaa	10,9	42	14,8	57	0,2	1	25,9
Raplamaa	5,7	21	14,8	56	6,2	23	26,7
Saaremaa	9,6	36	15,9	60	1,1	4	26,6
Tartumaa	5,9	26	14,4	62	2,8	12	23,1
Valgamaa	4,3	29	8,4	58	1,9	13	14,6
Viljandimaa	10,3	26	25,4	64	4,0	10	39,7
Võrumaa	6,0	25	16,7	71	0,9	4	23,6
KOKKU	86,6	22	272,6	69	33,7	9	392,9

Analüüsidest taotletavaid summasid, siis nii nagu taotluste arvult nii ka taotletavalt summalt on kõige rohkem esindatud mittetulunduslike ühenduste taotlused, millele järgneb ettevõtjate taotletav toetuse summa ning kõige vähem taotlevad toetust kohalikud omavalitsused.

Taotletava summa alusel saame seisuga 30.06.2010. a välja tuua viis edukamat piirkonda:

- a) Lääne-Virumaa – 49,0 mln krooni;
- b) Viljandimaa – 39,7 mln krooni;
- c) Harjumaa – 30,3 mln krooni;
- d) Ida-Virumaa – 29,4 mln krooni;
- e) Järvamaa – 27,1 mln krooni.

Maakondade edetabel võrreldes taotluste arvuga on vähe muutunud. Tartumaa on asendunud Ida-Virumaaga.

Erinevate rakenduspiirkondade võrdlemisel saame välja tuua Raplamaa, kus on eelarveliste vahendite jaotus kõige proportsionaalsem - ettevõtjatele 21%, mittetulunduslikele ühendustele 56% ja KOV-dele 23%. Tegemist on ühtlasi maakonnaga, mis oli üks kolmest maakonnast, kus esitati kõige rohkem kohalike omavalitsuse taotlusi. Pärnumaa eristub ettevõtjate taotletava toetuse osakaalu suuruse poolest, milleks on 42%. Kohalikud omavalitsused taotlevad vaid 1% kogu maakonna toetusest.

Püsihindaja on seisukohal, et taotluste arvul ja toetuse summal on olemas seos piirkonna elanike arvuga, mis on ka ühtlasi üheks kriteeriumiks Leader tegevusgruppidele eelarvevahendite jaotuses.

Järgnevalt hindame heakskiidetud ja väljamakstud taotluste omavahelist võimalikku seotust maakondliku rakenduspiirkonna alusel.

Tabel 4. Taotletud, heakskiidetud ja väljamakstud taotlused maakondade lõikes

Maakond	PRIA-sse esitatud taotluste arv	PRIA-sse esitatud taotluste maht, mln krooni	PRIA poolt heakskiidetud taotluste arv	PRIA poolt heakskiidetud taotluste maht, mln krooni	Väljamakstud taotluste arv	Väljamakstud taotluste maht, mln krooni	Väljamakstud taotluste mahu osakaal määratud taotluste mahust, %
Harjumaa	232	30,3	145	18,1	57	5,2	29
Hiiumaa	119	14,0	89	10,4	38	4,3	41
Ida-Virumaa	139	29,4	78	18,3	24	2,4	13
Jõgevamaa	124	21,0	73	12,0	28	5,7	48
Järvamaa	198	27,1	130	20,1	41	6,0	30
Läänemaa	109	19,5	60	12,0	26	3,4	28
Lääne-Virumaa	298	49,0	183	29,8	82	9,0	30
Põlvamaa	161	22,4	101	13,4	34	4,5	34
Pärnumaa	121	25,9	78	19,1	27	5,4	28
Raplamaa	145	26,7	112	21,9	42	5,3	24
Saaremaa	104	26,6	80	19,3	12	1,4	7
Tartumaa	198	23,1	117	13,0	45	3,8	29
Valgamaa	130	14,6	97	11,2	42	3,2	29
Viljandimaa	169	39,7	121	32,0	34	5,3	17
Võrumaa	155	23,6	101	13,4	35	2,8	21
KOKKU	2402	392,9	1565	264,0	567	67,7	26

Nagu tabelite 2 ja 3 põhjal on kirjeldatud, siis nii arvuliselt kui ka rahaliselt on kõige enam esindatud Lääne-Virumaa, Viljandimaa ja Järvamaa taotlejad. Väljamakstud taotluste ja määratud taotluste rahalist osakaalu analüüsid saame väita (tabel 4), et kõige aktiivsemad investeeringute elluviijad on järgmistes maakondades:

- 1) Jõgevamaa – 48% määratud toetuse mahust on välja makstud;
- 2) Hiiumaa – 41% määratud toetuse mahust on välja makstud;
- 3) Põlvamaa – 34 % määratud toetuse mahust on välja makstud;
- 4) Lääne-Virumaa ja Järvamaa – 30% määratud toetusest on välja makstud.

Analüüsid määratud taotluste puhul ajalist aktiivsust, toome välja järgmise projektitoetuse taotluse kinnitanud Leader tegevusgruppide lõikes esimese taotluse PRIA-sse esitamise kuu:

Veebruar:

- 1) MTÜ Jõgevamaa Koostöökoda (Jõgevamaa);

Märts:

- 2) Lääne-Harju Koostöökogu (projektide rakenduspiirkond Järvamaa ja Harjumaa);
- 3) MTÜ Valgamaa Partnerluskogu (Valgamaa);

Aprill:

- 4) Lõuna-Järvamaa Koostöökogu (projektide rakenduspiirkond Järvamaa);
- 5) MTÜ Arengukoda (Järvamaa, Harjumaa ja Lääne-Virumaa);

- 6) MTÜ Hiidlaste Koostöökogu (projektide rakendamise piirkond Hiiumaa);
- 7) MTÜ PAIK (Lääne-Virumaa);
- 8) MTÜ Võrumaa Partnerluskogu (Võrumaa ja Põlvamaa);
- 9) Nelja Valla Kogu (Harjumaa);
- 10) Põlvamaa Partnerluskogu (Põlvamaa);
- 11) Tartumaa Arendusselts (Tartumaa);

Mai:

- 12) MTÜ Kodukant Läänemaa (Läänemaa);
- 13) MTÜ Peipsi-Alutaguse Koostöökoda (Ida-Virumaa);
- 14) MTÜ Raplamaa Partnerluskogu (Raplamaa);
- 15) Pärnu Lahe Partnerluskogu (Pärnumaa);

Juuni:

- 16) MTÜ Järva Arengu Partnerid (Järvamaa ja Harjumaa);
- 17) MTÜ Partnerid (Lääne-Virumaa);
- 18) MTÜ Piiriveere Liider (Põlvamaa, Võrumaa);
- 19) MTÜ Võrtsjärve Ühendus (Tartumaa ja Viljandimaa);
- 20) Mulgimaa Arenduskoda (Viljandimaa);
- 21) Rohelise Jõemaa Koostöökogu (Pärnumaa, Viljandimaa);

Juuli:

- 22) MTÜ Kirderanniku Koostöökogu (Ida-Virumaa);
- 23) MTÜ Virumaa Koostöökogu (Ida-Virumaa ja Lääne-Virumaa);

August:

- 24) MTÜ Saarte Koostöökogu (Saaremaa)

Veebruaris 2009 laekusid projektitoetuse taotlused Jõgevamaalt. Märtsis ja aprillis Tartumaalt, Põlvamaalt, Võrumaalt, Valgamaalt, Lääne-Virumaalt, Harjumaalt, Hiiumaalt ja Järvamaalt. Kõigi nende maakondade puhul on tegemist ka keskmisest kõrgema väljamaksete osatähtsusega. Näiteks Viljandimaal said esimesed projektitoetuse taotlejad taotlused viia PRIA-sse alles juunis ja Viljandimaa väljamaksete osatähtsus on ka keskmisest madalam (17%). Saaremaalt said esimesed projektitoetuse taotlused esitatud PRIA-sse august 2009 ja ka nende väljamaksete osatähtsus on madal (7%). Sama seis on Ida-Virumaaga, kus projektitoetuse taotlused esitati PRIA-le juunis-juulis.

Püsihindaja on seisukohal, et investeringute elluviimine on seotud tegevusgruppide toetusmeetmete avamise kiirusest ning taotlusvoorude sagedusest. Sellest tulenevalt soovitame uuel perioodil planeerida esimesse kahte aastasse suurema projektitoetuste rahastamise. Viimane aasta (2013) peaks jääma „jääkide“ realiseerimiseks ning uue perioodi ettevalmistamiseks.

Lisaks oleneb projektide rakendamise kiirus administratiivsest menetlemisest ning seega on soovitatav Leader tegevusgruppidel hajutada taotlusvoorude tegemise aegsid aastaringselt.

2. INVESTEERINGUD PROJEKTITOETUSE SAAJATEL

Leader projektitaotluste investeeringuid iseloomustab muuhulgas meetme kood ehk sekkumisvaldkond. Leader projektitoetuse taotluste puhul peab tegevusgrupi toetusmeetmes olema viide meetme koodile, millega tegevusgrupi strateegia rakendamise toetusmeede on seotud. Iga taotlus saab olla seotud vaid ühe meetmekoodiga. Leader projektitaotlused on seotud MAK 1. telje ja 3. telje meetme koodidega. Võimalus on rakendada ka 2. telje meetmeid, kuid seda võimalust ei ole kasutanud ükski tegevusgrupp, mistõttu järgnev analüüs on seotud vaid 1. ja 3. telje seirekoodide ja tulemustega.

Järgnevalt toomegi meetmete nimekirja ja nendele vastavad koodid, mis kuuluvad projektitaotluste seirenimekirja ja on seotud 1. ja 3. teljega:

- a) nõuandeteenuste kasutamine põllumajandustootjate ja metsa valdajate poolt -114;
- b) põllumajandusettevõtte juhtimis-, asendus- ja nõuandeteenuste ning metsanduse nõuandeteenuste loomine – 115;
- c) põllumajandusettevõtete moderniseerimine – 121;
- d) metsa majandusliku väärtuse parandamine -122;
- e) põllumajandustoodetele ja metsandussaadustele lisandväärtuse andmine – 123;
- f) põllumajandus- ja toidusektoris uute toodete, töötlemisviiside ja tehnoloogiate arendamise alane koostöö – 124;
- g) põllumajanduse ja metsanduse arengu ja kohanemisega seotud infrastruktuuri parandamine ja arendamine – 125;
- h) loodusõnnetustes kahjustatud põllumajandusliku tootmise potentsiaali taastamine ja asjakohaste ennetusmeetmete kasutuselevõtmine – 126;
- i) põllumajandustootjate abistamine kohanemisel ühenduse õigusaktidel põhinevate rangete nõuetega – 131;
- j) toidukvaliteedikavades osalevate põllumajandustootjate toetamine – 132;
- k) tootjarühmade toetamine toidukvaliteedikavadega hõlmatud toodete edendamisel ja neist teavitamisel – 133;
- l) ümberkorraldatavate elatuspõllumajandusettevõtete toetamine – 141;
- m) tootjarühmade loomine – 142;
- n) mitmekesisistamine mittepõllumajandusliku tegevuse suunas – 311;
- o) mikroettevõtete rajamis- ja arendamistoetus – 312;
- p) turismi soodustamine – 313;
- q) põhiteenused majandusele ja maaelanikkonnale – 321;
- r) külade uuendamine ja arendamine – 322;
- s) maapiirkondade kultuuripärandi säilitamine ja selle kvaliteedi parandamine – 323.

Läbi MAK-i rakendatakse eraldiseisvate meetmetena rida koode - 111; 112; 114; 115; 121; 122; 123; 124; 125; 132; 133; 142; 311; 312; 313; 321; 322; 323.

Võrreldes omavahel MAK-i eraldiseisvate meetmete koode ja projektitoetuse taotluste seirenäitajate koode, siis vaid kahte koodi (142 ja 131) ei rakendata Leader tegevusgruppide meetmetes või ei ole selles osas taotlusi.

Järgnevalt anname ülevaate, milliste koodidega meetmed on projektitoetuse taotlustel eelistatud.

Leader projektitoetuse taotlused ja seeläbi ka määramised on toimunud enamjaolt 3. telje meetmete koodide osas. Taotluste arvult on esitatud 3. telje meetmekoodidega 2337 taotlust 2402-st (97%) ja määratud on 1528-le taotlusele 1565-st (97%). Rahaliselt moodustavad 3. telje meetmekoodidega taotlused 376,3 mln krooni ehk 96% projektitoetuste taotluste rahalisest mahust. Määramiste puhul on tegemist sarnase olukorraga – määratud on 3. telje meetmekoodidega taotlustele 251,7 mln krooni, mis moodustab määratud eelarvest 95%.

Tabel 5. Taotlemine, määramine ja väljamaksmine sekkumisvaldkondade lõikes

Meetme kood	PRIA-sse esitatud taotluste arv	PRIA-sse esitatud taotluste maht, mln krooni	PRIA poolt heaks kiidetud taotluste arv	PRIA poolt heaks kiidetud taotluste maht, mln krooni	Väljamakstud taotluste arv	Väljamakstud taotluste maht, mln krooni	Saadud toetust MAK teiste meetmete telgedest 1. ja 3., taotluste arv
Kood 111	2	0,3	2	0,3	1	0,1	X
Kood 121	30	3,7	11	1,5	1	0,0	X
Kood 123	30	11,5	22	9,6	9	1,0	X
Kood 124	3	1,1	2	0,9	1	0,1	X
Kokku 1. telg	65	16,6	37	12,3	12	1,2	13
Kood 311	25	4,9	15	2,7	6	1,0	X
Kood 312	181	34,6	100	15,7	35	3,6	X
Kood 313	230	46,2	136	31,3	46	6,9	X
Kood 321	173	29,7	99	18,4	48	6,9	X
Kood 322	1486	229,8	1022	165,2	355	43,2	X
Kood 323	169	23,0	105	13,3	42	2,9	X
Kood 331	30	2,8	14	1,2	6	0,3	X
Kood 341	43	5,3	37	3,9	17	1,6	X
Kokku 3. telg	2337	376,3	1528	251,7	555	66,5	585
KOKKU	2402	392,9	1565	264,0	567	67,7	598

Kõige eelistatum meede on koodiga 322 – külade arendamine ja uuendamine. Seisuga 30.06.2010. a on määratud toetust selle meetmekoodi osas 165,2 mln krooni. Võrdluseks, et PRIA poolt rakendatava meetme 3.2 – külade uuendamine ja arendamine – kogu eelarve on ca 844 mln krooni. Seisuga 30.04.2010. a on nimetatud MAK meetmest määratud toetusi 382,9 mln krooni väärtuses.

Samas juhime ka tähelepanu, et Leader projektitaotluste esitajatest on 598 juhul toetust saanud MAK 1. ja 3. telje meetmetest (25% kogu Leader taotluste arvust).

Antud analüüsile tuginedes toome välja järgmised ohud:

- 1) olemasolevate arengukava meetmete kopeerimine, millest tulenevalt ei saavutata Leader projektitoetustest olulist lisandväärtust MAK programmi teistele toetusmeetmetele. Siinkohal mõeldud olukordi, kus tegevusgruppide strateegia meetmed kattuvad olulises

- osas näiteks meetmega 3.2 (erisus seisnes vaid sihtgrupis) või Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse starditoetusega;
- 2) projektitaotluste ühekülgsus, tegevused suunatud suures osas vaid ühe meetmekoodi täitumisele;
  - 3) projektitoetust kasutatakse kui ühte lisavõimalust MAK teistele toetusmeetmetele.

Soovitame tegevusgruppidel rohkem analüüsida olemasolevaid PRIA poolt rakendatavaid meetmeid ja SA Erametsakeskuse poolt rakendatavat toetusmeedet (meede 1.5) ning sellele tuginedes pakkuda välja nendest veelgi enam erinevaid programme, mis tagaks suurema lisandväärtuse olemasolevatele toetusmeetmetele. Põllumajandusministeeriumil on võimalus läbi rakendusmääruse luua piiranguid meetmekoodidele ja seeläbi mõjutada uuenduslike tegevuste lisandumist.

Toetuse saajate spetsiifiliste investeeringute ülevaate andmiseks on koostatud alljärgnevad tabelid 6 ja 7 Leader tegevusgruppide lõikes. Tabel 6 kajastab toetust saanud taotlusi, mis on seotud 1. telje investeeringutega. Tabel 7 kajastab 3. teljega seotud investeeringuid. Järgnevates tabelites 6 kuni 9 tähistatakse „0,0“ lahtrid, kus tegevusele on toetust saadud, kuid tegevuse maksumus ei ulatunud 50 000 kroonini.

Tabel 6. 1. telje investeeringud tegevusgruppide lõikes, mln krooni

	Ehitamine	Rekonstrueerimine	Masinate ja seadmete soetamine	Teavituse- ja koolitustegevus	Istikud	Muu tähistamine, omanikujärelevalve	(sh
Lõuna-Järvamaa Koostöökogu	-	-	-	-	-	-	
Lääne-Harju Koostöökogu	-	-	-	-	-	-	
Arengukoda	-	-	-	-	-	-	
Hiidlaste Koostöökogu	-	-	0,1	-	-	-	
Jõgevamaa Koostöökoda	-	-	0,1	-	-	-	
Järva Arengu Partnerid	-	-	-	0,0	-	-	
Kirderanniku Koostöökogu	-	-	-	-	-	-	
Kodukant Läänemaa	-	-	-	-	-	-	
PAIK	-	-	-	-	-	-	
Partnerid	-	-	-	-	-	-	
Peipsi-Alutaguse Koostöökoda	-	0,5	0,6	-	0,0	-	
Piiriveere Liider	-	-	-	-	-	-	
Raplamaa Partnerluskogu	-	0,2	0,1	-	-	-	

	Ehitamine	Rekonstrueerimine	Masinate ja seadmete soetamine	Teavitus- ja koolitus-tegevus	Istikud	Muu tähistamine, omanikujärelevalve (sh
Saarte Koostöökogu	0,0	3,9	1,4	-	-	0,0
Valgamaa Partnerluskogu	-	0,0	0,5	-	-	-
Virumaa Koostöökogu	-	-		-	-	-
Võrtsjärve Ühendus	-	-	0,4	-	-	-
Võrumaa Partnerluskogu	-	0,0	1,0	0,5	-	0,0
Mulgimaa Arenduskoda	0,1	-	0,0	-	-	-
Nelja Valla Kogu	-	-	-	-	-	-
Põlvamaa Partnerluskogu	-	-	-	-	-	-
Pärnu Lahe Partnerluskogu	-	-	0,1	-	-	-
Rohelise Jõe maa Koostöökogu	0,4	1,4	0,9	-	-	-
Tartumaa Arendusselts	-	0,0	0,1	-	-	-
KOKKU	0,5	6,0	5,3	0,5	0,0	0,0

PRIA on määranud toetuse 1565 taotlusele rahalise mahuga 264,0 mln krooni. Projektitoetuse saajad planeerivad teostada 1. teljega seotud investeeringuid summas 12,3 mln krooni. Nimetatud summa on saadud 13 Leader tegevusgrupi kinnitatud projektitaotlustest. Ülejäänud 11 Leader tegevusgruppi puhul 1. telje investeeringud projektitoetuse saajatel puuduvad. Investeeringute puhul on eelistatud investeeringuid rekonstrueerimisse (toetus 6,0 mln krooni), millele järgnevad investeeringud masinate ja seadmete soetamisse (toetus 5,3 mln krooni).

Tabel 7. Investeeringud 3. telje tegevusgruppide lõikes, mln krooni

	Ehitamine	Rekonstrueerimine	Masinate ja seadmete soetamine	Teavituse ja koolitus-tegevus	Tasuvusuuring	Vaba-tahtlik töö	Muu (sh tähistamine, omaniku-järelevalve, projekteerimine)
Lõuna-Järvamaa Koostöökogu	3,4	1,6	2,9	2,2	-	0,0	0,2
Lääne-Harju Koostöökogu	0,3	0,3	0,3	2,8	-	0,0	1,3
Arengukoda	1,6	4,0	3,1	4,8	0,1	0,0	1,1
Hiidlaste Koostöökogu	0,7	0,9	2,2	2,7	0,4	0,0	3,4
Jõgevamaa Koostöökoda	2,9	3,2	3,2	2,2	-	0,0	0,3
Järva Arengu Partnerid	1,6	2,8	2,5	2,2	-	0,0	1,5
Kirderanniku Koostöökogu	1,3	2,1	0,2	1,1	0,0		0,9
Kodukant Läänemaa	1,5	2,9	2,5	3,2	-	0,1	1,7
PAIK	1,5	1,5	1,2	2,5	-	0,0	0,2
Partnerid	2,3	7,2	0,6	0,9	-	0,0	0,0
Peipsi-Alutaguse Koostöökoda	0,2	0,5	3,2	1,7	0,1		0,4
Piiriveere Liider	1,1	1,2	1,7	3,5	-	0,0	0,5
Raplamaa Partnerluskogu	8,5	6,5	2,6	2,3	-	0,2	1,1
Saarte Koostöökogu	2,9	2,1	3,3	5,2	-	0,1	0,5
Valgamaa Partnerluskogu	1,0	1,4	4,6	3,0	-	0,0	0,8
Virumaa Koostöökogu	3,5	2,0	1,3	0,7	0,0	0,3	0,3
Võrtsjärve Ühendus	4,9	2,0	2,0	0,8	0,3	0,1	1,1
Võrumaa Partnerluskogu	1,6	1,0	2,4	1,9	-	0,1	0,7
Mulgimaa Arenduskoda	2,5	2,8	2,3	2,6	-	0,1	0,4
Nelja Valla Kogu	3,7		0,1	0,7	-	0,0	2,2
Põlvamaa Partnerluskogu	2,4	1,0	3,2	1,7	-	0,1	1,3
Pärnu Lahe Partnerluskogu	2,4	1,9	2,9	2,3	-	0,0	0,2
Rohelise Jõe-maa Koostöökogu	7,6	4,5	3,8	2,1	0,1	0,0	1,7
Tartumaa Arendusselts	1,6	0,3	4,3	2,4	0,3	0,0	0,9
KOKKU	61,0	53,7	56,4	55,5	1,3	1,1	22,7

Vaadeldes erinevate tegevusgruppide kinnitatud ja PRIA poolt rahastatud projektitaotluste eelistusi, siis saame välja tuua järgmised ühendavad jooned:

- 1) eelistatakse materiaalseid väärtusi, sh ehitamine, rekonstrueerimine ja seadmete soetamine (kokku 171 mln toetuskrooni 3. telg ja 11,8 mln toetuskrooni 1. telg);
- 2) mittemateriaalsetest investeeringutest eelistatakse tegeleda teavitamise, juhendamise, täiendamise, koolitamise jms tegevusega (kokku 56,0 mln krooni);
- 3) enamus tegevusgruppe on toetanud mittetulundusühingute vabatahtlikku tööd.

Võrreldes tegevusgruppe omavahel, siis eristuvad järgmised tegevusgrupid:

- a) Lääne- Harju Koostöökogu, mis on rõhku pannud teavitamisele ja koolitamisele (2,8 mln 5,0 mln-st);
- b) Hiidlaste Koostöökogu, kes panustavad ettevalmistustegevustele nagu projekteerimine, geodeetilised tööd jms (3,4 mln toetuskrooni 10,3 mln-st).

3. MÄÄRATUD PROJEKTITOETUSE SUURUS JA JAGUNEMINE

Käesolev peatükk annab koondülevaate PRIA poolt heakskiidu saanud projektitoetuse summade jagunemisest Leader tegevusgruppide vahel, kogu olemasoleva projektitoetuse eelarve täituvusest ja projektitoetuse summa jagunemisest erinevate juriidiliste gruppide vahel.

Tabel 8. Jagatavad ja määratud projektitoetuste mahud tegevusgruppide lõikes

	Perioodiks 2009-2010 määratud summa, mln krooni	Seisuga 30.06.2010 PRIA poolt heakskiidetud projektitaotluste maht, mln krooni	Osatähtsus, %
Rohelise Jõemaa Koostöökogu	32,8	22,5	69
Mulgimaa Arenduskoda	16,5	10,8	65
Raplamaa Partnerluskogu	34,4	21,5	63
Lõuna-Järvamaa Koostöökogu	16,3	10,3	63
Partnerid	19,9	11,0	55
Järva Arengu Partnerid	19,2	10,6	55
Virumaa Koostöökogu	14,6	8,1	55
Saarte Koostöökogu	36,2	19,4	54
Arengukoda	27,0	14,7	54
Võrtsjärve Ühendus	21,8	11,6	53
Hiidlaste Koostöökogu	21,1	10,4	49
Kodukant Läänemaa	24,9	11,9	48
Valgamaa Partnerluskogu	24,1	11,3	47
Põlvamaa Partnerluskogu	20,7	9,7	47
Jõgevamaa Koostöökoda	27,3	11,9	43
Peipsi-Alutaguse Koostöökoda	17,3	7,2	42
Piiriveere Liider	19,7	8,0	41
Pärnu Lahe Partnerluskogu	25,0	9,8	39
Võrumaa Partnerluskogu	24,0	9,2	38
Nelja Valla Kogu	18,5	6,7	36
PAIK	20,5	6,9	34
Kirderanniku Koostöökogu	18,3	5,6	30
Tartumaa Arendusselts	34,9	9,9	28
Lääne-Harju Koostöökogu	18,3	5,0	27
Põhja-Harju Koostöökogu	7,2	-	0
Ida-Harju Koostöökogu	6,9	-	0
KOKKU	567,4	264,0	47

Kokku tegutseb Eestis 26 tegevusgruppi. Kahe tegevusgrupi projektitaotlusi ei ole seisuga 30.06.2010. a PRIA poolt kinnitatud. Määratud eelarvest on PRIA poolt kinnitatud projektitoetuse taotlustele kulutatud keskmiselt 47%. Järgnevalt on toodud tegevusgrupid, kes on oma eelarvest jaotanud projektitoetuse taotlustele üle 60% olemasolevast eelarvest:

- 1) Rohelise Jõemaa Koostöökogu – 69%;
- 2) Mulgimaa Arenduskoda – 65%;
- 3) Lõuna-Järva Koostöökogu - 63%;
- 4) Raplamaa Koostöökogu -63%.

Tegevusgruppe, kelle kinnitatud ja PRIA poolt heakskiidetud projektidest moodustab alla 30% on seisuga 30.06.2010. a kokku kolm:

- a) Kirderanniku Koostöökoda- 30%;
- b) Tartumaa Arendusselts – 28%;
- c) Lääne-Harju Koostöökoda – 27%.

Püsihindaja leiab, et antud analüüs annab tegevusgruppide aktiivsuse osas veelgi täpsema ülevaate 2011. aasta alguses, kui on heakskiidetud kõik perioodil 2009-2010 jagatud projektitoetused. Samas soovitame tegevusgruppidel, kelle eelarvest on täidetud seisuga 30.06.2010. a 30% ja alla selle, rohkem tegeleda projektitoetuse taotlejatega. Sealhulgas tihedam järelevalve PRIA-sse esitatud taotluste osas (vastastikune kontroll enne kahekuulise tähtaja lõppemist).

Alljärgnev tabel 9 annab ülevaate, millistele juriidilistele gruppidele on toetust määratud ja kui suures osas moodustab toetuse saajate hulgas tegevusgrupp ise.

Tabel 9. Projektitoetuse saajad tegevusgruppide ja juriidiliste gruppide lõikes, mln krooni

	Ettevõtjatele määratud toetus	KOV-dele määratud toetus	Mitte-tulunduslikele ühendustele määratud toetus (v.a. tegevusgrupid)	Tegevusgruppidele määratud toetus (tegevusgrupi enda projektitaotlused)	KOKKU
Arengukoda	2,2	0,5	11,9	0,1	14,7
Hiidlaste Koostöökogu	0,5	1,5	8,4	-	10,4
Jõgevamaa Koostöökoda	3,6	0,8	7,5	0,0	11,9
Järva Arengu Partnerid	1,4	0,6	8,2	0,4	10,6
Kirderanniku Koostöökogu	-	0,4	5,2	-	5,6
Kodukant Läänemaa	0,5	0,5	10,3	0,6	11,9
Lõuna-Järvamaa Koostöökogu	2,1	1,1	7,1	-	10,3
Lääne-Harju Koostöökogu	0,5	0,3	3,4	0,8	5,0
Mulgimaa Arenduskoda	1,7	1,4	7,7	0,0	10,8
Nelja Valla Kogu	-	-	6,7	-	6,7
PAIK	1,0	1,6	3,7	0,6	6,9
Partnerid	0,6	-	10,4	-	11
Peipsi-Alutaguse Koostöökoda	2,4	0,5	4,3	0,0	7,2
Piiriveere Liider	0,6	0,8	6,6	-	8,0
Põlvamaa Partnerluskogu	1,9	1,5	6,2	0,1	9,7
Pärnu Lahe Partnerluskogu	3,9	-	4,3	1,6	9,8
Raplamaa Partnerluskogu	2,3	6,1	13,1	-	21,5

	Ettevõtjatele määratud toetus	KOV-dele määratud toetus	Mittetulunduslikele ühendustele määratud toetus (v.a. tegevusgrupid)	Tegevusgrupile määratud toetus (tegevusgrupi enda projekti-taotlused)	KOKKU
Rohelise Jõemaa Koostöökogu	9,4	1,6	11,5	-	22,5
Saarte Koostöökogu	6,8	0,7	11,7	0,2	19,4
Tartumaa Arendusselts	2,6	1,0	6,1	0,2	9,9
Valgamaa Partnerluskogu	2,7	1,7	6,0	0,9	11,3
Virumaa Koostöökogu	-	-	7,8	0,3	8,1
Võrtsjärve Ühendus	1,8	1,5	8,3	-	11,6
Võrumaa Partnerluskogu	2,6	0,3	6,1	0,2	9,2
KOKKU	51,1	24,4	182,5	6,0	264,0

Seisuga 30.06.2010. a on PRIA poolt heakskiidetud erinevate Leader tegevusgruppide poolt kinnitatud projektitaotluste kogumaht 264,0 mln krooni. Kõige enam on mittetulunduslike ühenduste taotlusi 188,5 mln, millest 6,0 mln suuruse toetuse puhul on projektide teostajateks tegevusgrupid ise. Nimetatud summa moodustab 2% kogu projektitoetustele määratud rahalisest mahust, kusjuures üheksa tegevusgruppi 24-st ei ole seda võimalust kasutanud.

Ettevõtjatele on määratud toetust 51,1 mln krooni, mis moodustab 19% kogu eelarvest. Kohalikud omavalitsused on saanud toetust 24,4 mln krooni, mis on 9% kogu summast.

Rahalises mahus on kõige rohkem toetatud mittetulunduslike ühendusi Raplamaa Partnerluskogu (13,1 mln krooni), MTÜ Arengukoda (12 mln krooni), Saarte Koostöökogu (11,9 mln krooni) ja Roheline Jõemaa Koostöökogu (11,5 mln krooni) kaasabil. Ettevõtjatele on toetust jagatud kõige rohkem Rohelise Jõemaa Koostöökogu (9,4 mln krooni) ja Saarte Koostöökogu (6,8 mln krooni) poolt. Kohalikud omavalitsused on saanud kõige rohkem toetust Raplamaa Partnerluskogult (6,1 mln krooni). Kõige rohkem on ise projektitoetuse taotlejaks olnud Pärnu Lahe Partnerluskogu 1,6 mln krooniga.

Püsihindaja leiab, et projektitoetuse taotlused, mis ei puuduta koostööprojekte, peaks olema suunatud väljapoole Leader tegevusgruppi. Kuna tegevusgrupi ja liikmete arendamiseks on olemas administratiivsete tegevuste eelarve, millele lisanduvad liikmemaksud, siis ka sellest eelarvest on võimalik tugiteenuseid piisavalt palju pakkuda. Tugiteenuste all mõeldakse Leader meetme toetustealase info kättesaadavaks muutmist, partnerite otsimisele kaasaaitamist, koolitamist jne. Vaid koostööprojektid võiks olla tegevusgruppide endi projektitaotlusteks. Kohalikku arengut soodustab kindlasti koostööd edendavate projektide ellukutsumine.

4. MEETME SIHTTASEMETE EELDATAV TÄITUMINE

Meetme rakendustulemuste hindamisel on üheks kriteeriumiks Leader lähenemise sihttasemet eeldatava täitumise seiramine. Meetme sihttasemed kuuluvad kolme liiki indikaatori alla. Alljärgnevas tabelis on toodud indikaatorite tüübid, indikaatorid ja sihttasemed. Valitud on vaid projektitoetusega seonduvad sihttasemed.

Tabel 10. Leader projektitaotluste sihttasemed

Indikaatori tüüp	Indikaator	Eesmärk 2007–2013
Väljundnäitaja	Kohalike tegevusgruppide poolt rahastatavate projektide arv	3000
	Toetatud koostööprojektide arv	75
Tulemusnäitaja	Loodud töökohtade arv	150
	Edukate koolituste arv	175
Mõjunäitaja	Netolisandväärtuse osatähtsus ostujõustandardis	85% (EL-25 keskmisest)
	Kaasnevad loodavad täistööajaga töökohad	150

Käesolev peatükk puudutab väljundnäitajate ja tulemusnäitajate analüüsi.

Mõjunäitajate analüüs teostatakse 2011. aasta rakendusanalüüsi koostamise käigus. Põhjus on selles, et enamus investeringuid teostanud toetuse saajatest seisuga 30.06.2010. a on investeringu osaliselt või täies mahus ellu viinud 2009. aastal. Seega mõju on võimalik kõige varem hinnata 2010. aasta majandusnäitajate alusel.

PRIA on heaks kiitnud 1,5 aastaga 1565 taotlust, mis moodustab sihttasemest 52%. Alates 2011. a algab Leader tegevusgruppidele uus tsükel, mis kestab aastani 2013. Arvestades, et sellel perioodil on jagada projektitoetuse taotlustele toetust samas suurusjärgus, siis sihttase toetatud projektide arvu osas täidetakse kindlasti.

Tabel 11. Sihttasemet täitumise ülevaade

	01.01.2009-30.06.2010	Sihttase
PRIA-sse esitatud taotluste arv	2402	x
PRIA poolt heakskiidetud taotluste arv	1565	3000
PRIA-le esitatud koostööprojektide arv	8	x
PRIA poolt heakskiidetud koostööprojektide arv	3	75
Toetuse saajate poolt korraldatud koolituste arv	10	175

Püsihindaja on veendumusel, et sihttase teostatud projektide arvu osas täidetakse 2013. aastaks.

Suures ohus on koostööprojektide sihttaseme täitumine, millest on täidetud vaid 4% ehk 3 heakskiidetud taotlust 75-st. Meetme määrusega on sätestatud, et koostööprojektiks loetakse vaid neid projekte, mis on Leader tegevusgruppide vaheline või Leader tegevusgrupi ja muu organisatsiooni vaheline. Samas MAK strateegiline dokument ei välista sõnastusega „...koostööprojektid on strateegia osa ning nad valitakse tegevusgrupi enda poolt.....“ ka võimalust koostööd teha projektitaotlejal mõne tegevusgrupi poolt avatud meetme raames.

Soovitame võimalusel muuta meetme määrust selliselt, et koostööprojektiks oleks võimalik lugeda kõiki projekte, mille osas on sõlmitud koostöökokkulepe ning mille elluviimine aitab kaasa tegevusgrupi strateegiliste eesmärkide saavutamisele.

Sihttaseme täituvust töökohtade loomise osas ei ole käesoleva uuringu käigus võimalik hinnata. Samas oleme veendunud, et töökohtade loomise hindamine peab toimuma vaid toetust saanud ettevõtjate osas. Kokku on seisuga 30.06.2010. a määratud 223 ettevõtjate taotlusele toetust. Millest 80 taotluse osas on tehtud väljamakseid. 46 taotluse osas on väljamakseid teostatud üle 84% . Samas on enamusel juhul väljamaksed teostatud 2010. aastal, seega mõju võimalik hinnata alles peale 2010. aastat. Samuti ei ole 46 taotlust piisav hulk, et hinnata sihttaseme võimalikku täituvust. Piisavaks hulgaks loeme vähemalt 150 ettevõtja taotlusi.

Järgnevate uuringute käigus analüüsitakse väljamakseid saanud ettevõtjate hulka ning vähemalt 150 ettevõtja investeeringute teostamisel hinnatakse teostamisele järgneval või ülejärgneval aastal töökohtade arvu muutust.

Mõjunäitaja - kaasnevate töökohtade loomine - täituvuse hindamiseks pakume järgmisi meetodeid:

I Eeldustele tuginev meetod.

Projektid, mis on seotud ürituste, koolituste jms tegevustega, loovad iga üksiku päeva kohta vähemalt ühe täistööajaga töökoha. Seega kui aastas toimub kokku 278 üritust, siis on kaasnevaid töökohti kokku üks.

Investeeringuprojektide puhul oleks täiendavalt vaja koguda andmeid investeeringu elluviimise tegeliku ajalise kestvuse kohta päevades, mis võimaldaks selle samuti ümber arvestada kaasnevaks töökohaks.

II Olukorrale tuginev meetod.

Selle meetodi puhul kuuluvad valimisse vaid investeeringuprojektid. Kaasnevate töökohtade hindamiseks analüüsitakse investeeringute teostajate väljavalitud pakkujate töötajate arvu muutust perioodil, kui investeeringut ellu viidi.

Töökohtade sihttasest hinnatakse järgnevate rakendusuringute käigus.

Sihttasest edukust koolituste arvu osas on kabinetuuringuna keerukas hinnata. Tegemist on sihttasemega, mis eeldab koolitusel osalenute tagasisidelehtede kogumist ning investeeringu

elluviimisel koondtulemuse fikseerimisest. Antud uuringu koostamisel on meil andmed kümne taotluse osas, kes on saanud toetust koolituse korraldamiseks. Samas on koolitustegevusele ja teavitustegevusele määratud toetust ca 720 taotluse puhul. Seega võime eeldada, et koolituste arvu sihttase täidetakse. Selleks, et hinnata, kas koolitused on edukad on vaja koguda investeeringute teostamisel lisaandmeid.

Soovitame täiendada investeeringu teostamisel kogutavaid andmeid. Lisades kaks kogutavat näitajat – koolituse positiivseks hinnanud koolitanute arv ja koolitusel osalenute arv.

5. PROJEKTITOETUSE SAAJATE INVESTEERINGUTOETUSTE KOGEMUSED MAK TEISTEST TELGEDEST

Käesoleva uuringu peatükis „Investeeringud projektitoetuse saajatel“ on viidatud olukorrale, et 25% taotluste puhul on tegemist muudest MAK 1. või 3. telje meetmetest toetust saanud taotlejatega.

Tabelis 12 anname ülevaate toetust saanud juriidiliste gruppide lõikes, st millist telge ja kui suures mahus on eelistatud.

Tabel 12. MAK toetusvõimaluste kasutajad juriidiliste gruppide lõikes

	Ettevõtjad	Osatähtsus, %	Mittetulunduslikud ühendused (v.a tegevusgrupid ise)	Osatähtsus %
Toetuse saajad Leader meetmest kokku	223	100	1197	100
Saanud toetust lisaks 1. teljest	26	12	6	0,5
Saanud toetust lisaks 2. teljest	21	9	3	0,2
Saanud toetust lisaks 3. teljest	44	20	312	26
Kokku telgede kattuvus	91	41	321	27

Toetuse saajate hulgas on ettevõtjate puhul tegemist sellise grupiga, kes omab kokku suurt toetuse saamise kogemust erinevatest telgedest. Samas iga telg eraldi võetuna näitab kogemuse osatähtsuseks 20% ja alla selle. Kõige populaarsem on projektitoetuse saajate hulgas 3. telg (meede 3.1). Mittetulunduslikel ühendustel on kõige kõrgem osatähtsus samuti seotud 3. teljega, enamuse sellest moodustab toetuse saamine meetmest 3.2.

Püsihindaja leiab, et Leader lähenemine peaks jälgima, et tagatakse paremini toetuse kättesaadavus neile, kes ei ole MAK teistest meetmetest toetust saanud. Kuna MAK meetmete toetuse saajaskonna korduvtaotlemise osakaal hakkab ületama 30%, siis esineb oht, et ka läbi Leader lähenemise suureneb oluliselt korduvalt toetuse saajate hulk. Ühelt poolt saavad toetust kogemusega ettevõtjad ja toetuse saajad, kuid samas toimub toetuste koondumine kogemustega toetuse taotlejate kätte.

Soovitame tegevusgruppidel eelistada taotlejaid, kellel puudub varasem investeeringutoetuse saamise kogemus 1., 3. ja 4. teljest.

KOKKUVÕTE

Leader lähenemise abil loodud meetmetest on kokku esitatud PRIA-sse 2402 projektitoetuse taotlust, millest heakskiidu on saanud 1565 taotlust (seisuga 30.06.2010). Leader tegevusgruppide poolt heakskiidetud taotlustest oli kõige rohkem mittetulunduslike ühenduste taotlusi, moodustades 74% kogu taotluste arvust. Neist omakorda 92% ehk 1637 taotlust kuulus mittetulundusühingutele (MTÜ). Kõige vähem on esindatud kohalike omavalitsuste taotlusi – 222, mis moodustab kogu taotluste arvust 9%. Ettevõtjate taotlusi oli 402, neist enamus (80%) kuulus osahingutele (322). Ettevõtjate taotlused moodustasid kogu taotluste arvust 17%.

Taotletud toetuse summa seisukohalt vaadatuna on mittetulunduslik sektor esindatud suuremas mahus, mis on otseselt seotud ka taotluste arvuga. Mittetulunduslike ühenduste taotletud toetuse summa moodustab kogu taotletud toetuse mahust 272,6 mln krooniga 69%. Ettevõtjate taotletav toetus moodustab 22% (86,6 mln) ja KOV-de taotletud toetus 9% (33,7 mln) kogu taotletava toetuse mahust. Seega Leader projektitoetused on suunatud mittetulunduslikule sektorile, kellest enamuse moodustavad mittetulundusühingud.

PRIA-sse esitatud ja PRIA poolt heakskiidetud taotluste mahul ja maapiirkonna rahvastiku arvul täheldati käesoleva rakendusanalüüsi käigus selget seotust. Kõige enam on taotlusi piirkondadest, kus on maapiirkonnas ehk valdades on suurem rahvaarv. Seega on olemas läbi rahvaarvu ning eelarve jaotuse, mida mõjutab muuhulgas ka rahva arv tegevuspiirkonnas, otsene mõju taotlemisele.

Investeeringute elluviimist analüüsides täheldati järgnevat:

- a) investeeringute elluviimine ei sõltu juriidilisest vormist;
- b) investeeringute elluviimise aktiivsus sõltub Leader tegevusgrupi kiirest taotlusvoorude avamisest.

Viimasest tulenevalt soovitame tegevusgruppidel planeerida projektitaotluste eelarvest enamuse jagada aastatel 2011 ja 2012. Seega jääks viimane aasta nn „jääkide“ realiseerimisele. Ühtlasi tagaks see eelarvevahendite võimalikult suures osas ärakasutamise.

Planeeritavate investeeringute spetsiifikat analüüsides selgus, et enamus investeeringutest planeeritakse teostada materiaalsesse väärustesse, milleks on ehitiste ja rahaliste ehitamine, rekonstrueerimine ja seadmete soetamine. Kokku on nimetatud investeeringutele suunatud toetus 183 mln krooni. Olulise osa moodustab ka teavitus- ja koolitustegevus – toetus 56,0 mln krooni. Kogu määratud eelarve on 264,0 mln krooni.

Määratud tegevusgruppide eelarveid ja PRIA poolt heakskiidetud projektitoetuse taotluste eelarveid tegevusgrupiti võrreldes, saame välja tuua neli tegevusgruppi, kes on täitnud seisuga 30.06.2010. a üle 60% eelarvest. Teiste tegevusgruppide projektitaotluste eelarvete täitmine PRIA poolt heakskiidetud projektitaotlustega jäi vahemikku 27–55%.

Püsihindamine kinnitab, et antud olukorras, kus seisuga 30.06.2010. a laekunud taotlustest oli PRIA poolt ca 30% menetlemata ning perioodi 2009–2010 lõpuni on veel kuus kuud, ei ole piisavat alust aktiivsuse osas järeltuste tegemiseks. Samas peaksid oma projektitoetuse taotlejatega rohkem tegelema tegevusgrupid, kelle eelarvelistest vahenditest on üksnes 30% PRIA poolt heakskiidetud projektitaotlustega täidetud.

24-st tegevusgrupist on 15 kasutanud võimalust taotleda ka ise projektitoetust. Igati mõistatav on see koostööprojektide puhul, mille määratud toetuse summa oli 0,3 mln. Teistele algatustele on seisuga 30.06.2010. a tegevusgruppide projektitoetuse summa 5,7 mln krooni.

Üldjuhul jääb tegevusgruppide rakendatavate projektide toetuse osatähtsus kogu tegevusgrupi määratud projektitoetuse summast alla 10%, kuid on ka neid, kellel seisuga 30.06.2010. a moodustas see summa 16% kogu PRIA poolt heakskiidetud projektitoetuste eelarvest.

Püsihindaja leiab, et projektitoetuse taotlused peavad olema eelkõige Leader tegevusgrupist eraldatud, mis tagab organisatsioonide parema arengu piirkonnas administratiivsuutlikkuse seisukohalt. Välja arvatud koostööprojektid, mille osas peab olema juhtpartner/taotleja tegevusgrupp ise.

Sihttasemete eeldatava täituvuse hindamisel välistati mõjunäitajad ja tulemusnäitajatest töökohade loomine, mida on võimalik analüüsida alles 2010. aasta tulemuste põhjal. Seega 2011. aastal 2010. aasta tulemuste alusel.

Projektide arvu sihttase eeldatavalt täidetakse, sest tänaseks on toetus määratud 1565 projektile, mis moodustab 54% 3000-lisest sihttasemest.

Eeldatavalt täidetakse ka edukate koolituste arv, kuna ca 720 projekti on seotud koolitus- ja teavitustegevustega. Samas selle sihttaseme hindamiseks tuleb koguda koolitatutelt koolituse taotlejatel tagasisidet ning täiendada ka investeringu teostamisel kogutavaid seirenäitajaid. Lisada tuleks koolituse läbinute arvule lisada ka koolitust positiivselt hinnanud arv.

Sihttasest koostööprojektide osas eeldatavalt ei täideta, kuna vaid 4% sihttasemest on seisuga 30.06.2010. a täidetud. Soovitame kaaluda meetme tingimuste määrase muutmist, et oleks võimalik koostööprojektideks lugeda ka teiste juriidiliste isikute taotlusi.

Analüüsides projektitaotlejate kogemusi toetuse saamisel teistest MAK telgedest, tuvastati mõningane seotus ning nähti ohtu seotuse suurenemises. Seega on tegemist grupi taotlejatega, kelle kätte koonduvad MAK erinevate telgede toetused. Sellest tulenevalt soovitame tegutseda suunas, mis vähendaks nimetatud seotust. Soovitame eelistada tegevusgruppidel varem 1., 3. ja 4. teljest toetust mitte saanud taotlejaid.

Kokkuvõtteks saame väita, et meetme rakendamine vastab meetme eesmärkidele.

Loodame, et püsihindaja soovitude realiseerimine võimaldab parandada meetme sihttasemete täitumist ja suurendada lisandväärtuse andmist olemasolevatele MAK teistele meetmetele.